

COMUNICĂRI

TEMPLUL DE LA IERUSALIM

Prof. dr. pr. Vladimir PETERCĂ
Institutul Teologic Romano-Catolic, București

*Ierusalime, așa cum munți te-nconjoară de jur împrejur,
tot așa înconjoară Domnul poporul său
de acum și până în veci! (Ps 125,2)*

1. Ierusalimului și templul, cum arată astăzi

De pe Muntele Măslinilor se deschide o priveliște încântătoare ochilor asupra cetății Ierusalimului și asupra templului. De jur împrejur, înconjurat de zidurile vechi ale cetății, care adăpostesc și esplanada de odinioară a templului, orașul vechi se află de veghe și astăzi celor care cu dragoste în inimi le pășesc pragul. Exact în mijlocul esplanadei se înalță astăzi impozanta moschee a lui Omar, cu cupola sa aurită și cu mozaicurile sale multicolore¹. Vin apoi, rând pe rând, casele de piatră, care străjuiesc într-un semicerc perfect și care, cu cupolele lor mărunte, cu terase pline de viață și scăldate în lumina soarelui, sunt mândria de ieri și de astăzi a Ierusalimului. Ele se întrec parcă în înălțimi, se întrec minaretele moscheilor, se întrec cupolele sinagogilor, se întrec și turnurile diferitelor Biserici creștine. Dintre toate acestea, însă, domină până departe bazilica „Sfântul Mormânt”, locul cel mai venerat și mai sfânt pentru noi, creștinii.

¹ Regele David ar fi pronunțat aceste cuvinte despre aria lui Ornan, unde a construit un altar pe care l-a consacrat printr-un holocaust: „Aceasta să fie casa Domnului Dumnezeu, iar acesta jertfelnicul arderii de tot al lui Israel!” (1Cr 22,1). În anul 636, șeful Omar cucerește Ierusalimul și, o dată cu el, ocupă și stâncă numită a „gunoaielor”, zidind acolo faimoasa moschee care-i poartă numele și astăzi. Respectiva moschee, a cărei cupolă este de 24.500 m², mai mare chiar decât cupola Sfântului Petru din Roma, care are doar 24.000 m², poartă numele de *Qubbet es-Sakhra*, sau, simplu, *stâncă*, alcătuind partea superioară a ariei lui Ornan (cf. 2Sam 24,16). Respectiva stâncă avea următoarele dimensiuni: lungă de 17 m, lată de 13 m, și groasă de 1,25 până la 2 m. Musulmanii numesc astăzi cavitatea săpată în stâncă *Bir el-Arwah*, adică „fântâna sufletelor”, pretinzând că sufletele celor morți se reunesc aici pentru a se ruga lui Dumnezeu. Pe sol se află întinsă o dalie imensă, care funcționa și pe vremea când aici se aduna sângele de la sacrificii, precum și alte ape curățătoare, care erau apoi colectate toate în Cheron.

Despre orașul vechi, oraș plin de taină, în care și pietrele parcă vorbesc, se pot povesti foarte multe lucruri. Aș aminti doar unul, care se referă exclusiv la topografia actuală a orașului. Ierusalimul se împarte astăzi în patru părți, după cum urmează: cartierul creștin, având în centru bazilica „Sfântul Mormânt”, dar și alte nenumărate biserici și palate de reședință aparținând de diferite culte creștine, cartierul armean, cu biserica „Sfântul Iacob”, reședința patriarhului armean, o mănăstire armeană cu o mare bibliotecă, cartierul evreiesc, cu toate structurile sale, și care se întinde de pe Muntele Sion până jos, în vale, la Zidul Plângerii, și, în sfârșit, cartierul musulman, care ocupă partea de nord-est a orașului. Aici străjuiesc mai multe moschei, dintre care cele mai renumite sunt moscheea el-Aksa și moscheea lui Omar.

În paginile ce urmează ne vom ocupa, în primul rând, de evenimentele mai importante care au marcat istoria acestui oraș, atât de fascinant și, totodată, atât de uman, care este Ierusalimul și de templu.

* * * * *

Ierusalimul este de departe cel mai important și cel mai semnificativ oraș din istoria poporului evreu sau, mai bine spus, lunga și frământata sa istorie se confundă cu a poporului însuși. Se cuvine cinstite acestui oraș în care se regăsesc reprezentate cele trei mari religii monoteiste ale lumii: *iudaismul, creștinismul și islamul*. Orașul Ierusalim a fost, în același timp, leagănul cultural, social, politic, dar, mai ales, a fost leagănul religios al Israelului din toate timpurile. Cântată în cuvinte alese și imagini fermecătoare de poeții anonimi ai Bibliei, preamărită pentru splendoarea și măreția sa în cărțile istorice sau deplânsă de către profeții exilului pentru fărâdelegile și nedreptățile sale, cetatea Ierusalimului a fost întotdeauna în centrul atenției evreilor². De Ierusalim sunt legate

² Cf., printre altele, următoarele lucrări scrise despre Ierusalim: L.-H. VICENT, *Jérusalem antique*, Paris 1912; IDEM, *Jérusalem nouvelle*, Paris 1914-1926; G. E. WRIGHT, „Solomon's Temple Resurrected”, *BA* 4 (1941) 17-31; IDEM, „The Stevens' Reconstruction of the Solomonic Temple”, *BA* 18 (1955) 41-44; S. GAROFALO, *Il libro dei Re*, Torino 1951; A. PARROT, *The Temple of Jerusalem*, New York 1955; C. DAVEY, „Temples of the Levant and the Buildings of Solomon”, *TynBul* 31 (1980) 107-146; P.L. GARBER, „Reconstructing Solomon's Temple”, *BA* 14 (1951) 2-24; R. DE VAUX, *Les Livres des Rois*, Paris 1958²; IDEM, *Le istituzioni dell'Antico Testamento*, Torino 1964; A. GAMPER, „Die heilsgeschichtliche Bedeutung des salomonischen Tempelweihgebetes”, *ZKT* 85 (1963) 55-61; T. A. BUSINK, „Les origines du temple de Salomon”, *JbEOL* 17 (1963) 165-192; IDEM, *Der Tempel von Jerusalem von Salomo bis Herodes. I. Der Tempel Salomos*, Leiden 1968; H. SCHULT, „Der Debir im salomonischen Tempel”, *ZDPV* 80 (1964) 46-54; D. GOODING, „Temple

clipele fericite, ca și cele triste ale poporului, în cele peste trei milenii de existență documentată și neîntreruptă. Evreul biblic a trăit și a suferit împreună cu orașul sfânt: „Lângă râurile Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion... De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!”³ Ierusalimul este unul dintre cele mai vechi orașe ale lumii și una dintre cetățile cele mai minunate, ale cărei istorii se pierde undeva departe, în negura vremii.

* * * * *

Așezat pe o colină formată din stâncă masivă, cetatea prezenta numeroase avantaje naturale de autoapărare. Ierusalimul era situat pe platoul lanțului muntos care traversează Palestina de la nord la sud. Cetatea, situată la circa 775 de metri deasupra nivelului mării, a atras repede atenția mai marilor vremii⁴. Pe de altă parte, cei din vechime aveau credința că pe locurile înalte se afla mai aproape divinitatea⁵. De

Specifications in MT and LXX”, *VT* 17 (1967) 143–172; B. PORTEN, „The structure and Theme of the Solomon Narrative, (*I Kings* 3-11)”, *HUCA* (1967) 93-128; J. GUTMANN, *The Temple of Solomon*, Scholars Press, Missoula (MT) 1976; K. MOHLENBRINK, *Der Tempel Salomos*, Stuttgart 1932; N. POULSSEN, *König und Tempel im Glaubenszeugnis des Alten Testaments*, Stuttgart 1968; T. A. BUSINK, *Der Tempel von Jerusalem*, I-II, Leiden 1970, 1980; J. OUELETTE, „The Solomonic Debir According to the Hebrew Text of 1 Kings 6”, *JBL* 89 (1970) 338–343; G. VON RAD, *Teologia dell’Antico Testamento*, I-II, Brescia 1972-1974; K. RUPPRECHT, *Der Tempel von Jerusalem: Grundung Salomos oder jebusitisches Erbe?*, Berlin 1977; S. SHAFFER, *Israel’s Temple Mount*, Jerusalem 1975; J.L. MCKENZIE, *Teologia dell’Antico Testamento*, Brescia 1978.

³ Cf. *Ps* 137,1.5.

⁴ Din punct de vedere geografic, cetatea Ierusalimului se află la 52 km linie dreaptă de orașul Tel Aviv (62 km pe autostradă) și la 22 de km de Marea Moartă sau 38 km pe șoseaua care trece prin Ierihon. De asemenea, se află situat la o distanță de 30 km la sud de Hebron și de 50 km la nord de Nablus. Un alt element, ce trebuie luat în seamă, este faptul că Ierusalimul, în partea de est, spre Marea Moartă, coboară până la 1.168 m sub nivelul mării. Profetul Ezechiel (cap. 47) plasează aici viziunea sa asupra templului.

⁵ Locurile înalte au jucat un rol foarte important la vechii canaaneeni. Și la evrei, mai ales până la reforma lui Iosia în anul 622 î.C., a existat un adevărat cult pentru locurile înalte. Se pare că ceremoniile pe locurile înalte au continuat să existe în Israel, luând sfârșit o dată cu plecarea lor forțată în exilul babilonic. Pe locurile înalte, vechii canaaneeni aduceau jertfe zeilor lor, care erau însoțite și de anumite rituri religioase, cum ar fi: *al fertilității*, *cultul morților* sau *prostituția religioasă*. Pe aceste locuri înalte era construit un altar, o *stelă* care era foarte răspândită în Vechiul Orient, cum ar fi stela din Betel, Gezer sau Assur. Stela era un simbol al divinității, așa cum stâlpul sacru era simbol al feminității. Tot de locurile înalte erau plantați și așa-numiții *arbori sacri*, ca simboluri ale fertilității. Prezența lor în viața oamenilor ne întoarce în timpurile de demult, când poporul trăia încă nomad. Atunci când au venit evreii și s-au stabilit definitiv în țara

aceea, ținând cont de conștiința religioasă a vremii, putem înțelege pe deplin importanța covârșitoare a acestui oraș în istorie, atât pentru Primul, cât și pentru cel de al Doilea Testament. Ierusalimul, pe de altă parte, a fost întotdeauna un oraș auster, dar atrăgător, un oraș în care te simțeai chemat de Dumnezeu. Poate și pentru acest motiv, marile religii monoteiste se recheamă la acest oraș minunat. Dintre toate orașele vechi ale lumii orientale, numai Ierusalimul mai dăinuie în toată splendoarea sa și astăzi, păstrându-și atât vitalitatea, pe care o avea dintotdeauna, cât și elementul sacru, care se ascunde tainic dincolo de zidurile sale. În partea de nord se întindea muntele Scopus, nume pe care l-a păstrat și astăzi, iar în continuare, Muntele Măslinilor, situat în partea de răsărit. În partea de sud era înconjurat de alte diverse coline care despărțeau cele două văi, una la est, iar cealaltă la vestul cetății. Expresia „a urca” sau „a se sui” la Ierusalim, pe care evreii o folosesc și astăzi în limbajul curent, când este vorba de „a merge” sau „a călători” la Ierusalim, ține cont tocmai de poziția singulară a acestui oraș. Având în vedere aceste date, ca și multe altele, care se referă fie la căile de acces, fie la condițiile climaterice sau la configurația naturală a Ierusalimului, înțelegem de ce acest oraș a trezit interesul regelui David.

Multe dintre orașele vechi au dispărut de mult în negura vremurilor. Bunăoară, din orașul Memphis a mai rămas astăzi doar un câmp de palmieri, iar din orașul Theba, o ruină imensă. Din vechiul Babilon și orașul Ninive au mai rămas doar niște coline golașe bătute de vântul ce vine dinspre deșert. Desigur, Ierusalimul de astăzi nu este același cu cel de pe vremea regelui David sau de mai târziu, al profeților. Ierusalimul nu este nici măcar același oraș cu cel de pe vremea lui Isus din Nazaret. Un lucru nu a pierdut acest oraș, forța sa de atracție extraordinară. Atunci când Nilul, pe de o parte, sau Tigrul și Eufratul, pe de altă parte, erau bucuria oamenilor ce locuiau în cetățile de pe maluri, dar care au apus de mult, Ierusalimul, dimpotrivă, continuă și astăzi să înveselească inimile celor care bat întruna la porțile sale: „Iată un mare râu, iar pâraiele lui înveselesc Cetatea Domnului, templul și cortul Celui Preaînalt!” (*Ps* 46,5).

Ierusalimul a însemnat întotdeauna, ieri și astăzi, un loc unde îți găsești odihna. Evreii au fost întotdeauna fideli acestui oraș sfânt al lor și nu au rupt niciodată legătura cu cetatea Ierusalimului.

2. Sionul, cel cântat cu patimă

Canaanului, ei au fost puternic influențați de populația băștinașă în practicile religioase.

Conform textului biblic al lui Iosue⁶ sau al Judecătorilor⁷, cetatea Ierusalimului a rămas o enclavă canaanee⁸, urmând să devină faimoasă mult mai târziu, când a fost cucerită de către regele David. Numele acestei cetăți provine din perioada pre-israelită, însemnând simplu *Salem*, care în limba ebraică de mai târziu va deveni *șalom*⁹. Noi nu dispunem, din păcate, în legătură cu acest nume, de alte date suplimentare, în plus, urmele unor tradiții se pierd de-a lungul vremii. Pe de altă parte, această explicație pare destul de fragilă, ținând cont de etimologia care stă la baza sa. Cu alte cuvinte, despre Ierusalim se cunosc puține lucruri până la căderea sa în mâinile evreilor, care a avut loc prin jurul anului 1000 î.C.¹⁰. Cetatea era, fără îndoială, tributară faraonului Egiptului, care întreprindea deseori incursiuni în zonă, fie de cucerire, fie de supunere a diferitelor popoare din partea de nord-est. Orașul despre care este vorba era cunoscut pentru poziția sa strategică în întreg ținutul Canaanului¹¹. Atunci când evreii, sub conducerea lui Iosue, au intrat pentru prima oară în Țara Făgăduinței, cetatea de mai târziu a Ierusalimului era locuită de o populație canaaneană numită *iebusiți*, iar numele orașului era *Iebus*¹².

⁶ Cf. *Ios* 15,63.

⁷ Cf. *Jud* 1,21.

⁸ Cetatea Ierusalimului (*Iebus*, cum se numea în vechime) este menționată în arhivele din Ebla (cca. 2500 î.C.) și, de asemenea, în textele de imprecizie de origine egipteană din secolul al XIX-lea î.C. sau în scrisorile descoperite la Amarna în secolul al XV-lea î.C.

⁹ Se știe că istoria lui Melchisedec, conform tradiției biblice, era legată de o cetate, în care el domnea ca „rege al Salemului” (cf. *Gen* 14,18).

¹⁰ Un document descoperit din întâmplare la Tell-el-Amarna în anul 1887 face referințe importante tocmai la această perioadă de timp asupra căreia istoria trece sub tăcere această cetate. De asemenea, și scrisorile asiriene care provin din secolele XV-XIV î.C., deci sunt scrise înainte de *Cartea Exodului*, susțin că *Ierusalim* era cotate printre orașele de vază ale Palestinei. Pe acea vreme, cetatea era guvernată de un oarecare *Abd-hiba*, vasal al faraonului Egiptului, *Amenhotep*, cel din dinastia a XVIII-a. Tot în această perioadă de timp, trebuie consemnată apariția pe harta Orientului Apropiat a unui popor nomad numit *habiru*. Cu toată probabilitatea, *habiru* ar fi același cu evreii de mai târziu și care nu și-au dat pace până când, sub regele David, a pus mâna pe cetatea iebusiților, cucerind-o o dată pentru totdeauna. Cf. V. PETERCĂ, *De la Abraham la Iosua*, București 1996, 27-35.

¹¹ Cf. A.J. DELATTRE, „Le pays de Chanaan, province de l'ancien empire égyptien”, *RQH* 60(1896) 5-94.

¹² Termenul *Iebus* este redat în ebraică cu *yebûs* (cf. *Jud* 19,10.11; *1Cr* 11,4.5) sau *ha-yebûsi* (cf. *Ios* 18,28). Citatul din *Cartea Judecătorilor* și, mai târziu, a *Cronicilor* este singurul din paginile Bibliei care se referă la numele de *yebûs*. Traducea Septuagintei are *yebûs*, iar Vulgata, grație unui adaos textual, are *haec est Jerusalem*, voind să arate prin aceasta că este vorba despre un oraș, și nu despre poporul său, adică *iebusiții*, care locuiau în orașul respectiv. În orice caz, s-a emis nu o dată ipoteza, și pe drept cuvânt, că termenul de *yebûs* este mult mai vechi decât cel al orașului Ierusalim.

Cetatea iebusiților, sobră și zveltă, era bine păzită de jur împrejur de coline, ca niște fortărețe ce stau de veghe. Situată la marginea deșertului lui Iuda, prin poziția sa centrală față de întreg Israelul, în partea de nord fiind tribul lui Beniamin și la sud tribul lui Iuda, dar, mai ales, datorită frumuseții sale fără seamăn și tainelor pe care această cetate le păstra între zidurile sale, i-a atras foarte curând atenția marelui rege David. Cetatea a reușit veacuri de-a rândul să-și păstreze neatârnată față de dușmanii hrăpăreți și să-și dăinuiește peste veacuri propria-i identitate. Pe de altă parte, regele David se afla de mai multă vreme în căutarea unei cetăți care să-l satisfacă pe deplin, servindu-i drept capitală politică și centru religios prin excelență. În plus, cetatea deținea un izvor de apă dulce ascuns și foarte puternic, numit Ghion. Acesta se afla la marginea Ophelului, de unde izvora și pârâul Cedron, care uda partea de răsărit a orașului. Interesant este faptul că David a cucerit acest oraș fără a vărsa nici măcar o picătură de sânge¹³. Totuși, regele David a fost întâmpinat cu cuvinte de ocară, normale în asemenea împrejurii și care ridică numeroase probleme de natură exegetică. Este vorba de „orbii și șchiopii care te vor pune pe fugă”¹⁴, care făcea parte, desigur, din așa-numitul „război psihologic”.

Atunci când regele David a ocupat orașul lor, iebusiții au fost cruțați de către evrei, poate datorită atitudinii lor pașnice din timpul războiului de cucerire. Nici măcar nu fost făcuți prizonieri de război, așa cum proceda David cu alte prilejuri. Acest lucru este un indiciu că iebusiții nu au făcut nici o opoziție la planurile regelui David, de aceea, cucerirea cetății nu a fost propriu-zis o cucerire. Mai normal ar fi să se vorbească despre capitularea orașului și numirea lui drept capitală a întregului Israel. Armatele regelui David au fost favorizate, în primul rând, și de condițiile naturale pe care le oferea această cetate. Regele David a dat asaltul prin partea de jos a cetății, adică prin vale, prin dreptul povârnișului dealului Ophel. La început, iebusiții dădeau impresia că sunt de neînving. Ei aveau, cel puțin în vorbe, o încredere totală în Sion, așa încât, atunci când au observat că regele David și armatele lui vin într-adevăr împotriva cetății Ierusalimului, ei au și răspuns în zeflema și plini de sine¹⁵.

¹³ Cf. H. STOEBE, „Die Einnahme Jerusalems und der Sinnor”, *ZDPV* 73(1957) 74-99; G. BRUNET, „Les aveugles et boiteux Jébusites”, *VTSup* 30 (1979) 65-72; E. ULLENDORFF, „The Queen of Sheba (I K. 10:1-13)”, *BJRL* 45 (1963) 486-504; G. W. AHLSTRÖM, „Was David a Jebusite Subject?”, *ZAW* 92 (1980) 285-287.

¹⁴ Cf. *2Sam* 5,6.

¹⁵ Cucerirea Ierusalimului este, desigur, posterioară alungării filistenilor din regiunea muntoasă a Ierusalimului și a Betleemului.

Cetatea cuprindea poziția terminală a colinei, care numai prin partea de nord era accesibilă. Iebusiții cunoșteau acest lucru și-și puneau toate speranțele lor în acest fapt. Totuși, în urma acestui asalt definitiv, regele David poate fi considerat adevăratul fondator al cetății Sionului¹⁶. Din păcate, textul biblic de care dispunem actualmente nu este prea clar, conținând diverse lacune în transmiterea mesajului propriu-zis.

În cele din urmă, regele David este oarecum luat prin surprindere de această acuză pe care i-o aduc acum iebusiții. El promite solemn că îl va numi general al armatei pe acela care va reuși să escaladeze primul fortăreața iebusiților. Acesta a fost prietenul său, Ioab, și care a și fost numit imediat de David general al armatei. Astfel, Sionul a căzut definitiv în mâna regelui David, care s-a mutat cu întreaga sa familie și cu reședința din orașul Hebron, unde funcționase până atunci, în cetatea Ierusalimului. Este pentru prima dată când acest nume, cu adevărat memorabil, Sionul, apare în istoria sfântă și care, în decursul veacurilor, se va referi la locuința privilegiată a lui Dumnezeu în templul său printre oameni și pe care îl va construi fiul său, Solomon.

De asemenea, Biblia îi atribuie regelui *cetatea lui David*¹⁷. Îndată după ce cetatea a fost ocupată, schimbându-se administrația, regele David pune un nume nou acestui oraș, pentru a indica faptul că el este adevăratul stăpân și că cetatea îi aparține de acum încolo numai lui. În această cetate va construi un templu pe măsură fiul său, Solomon. Poate niciodată un oraș și templul său nu vor deveni așa de iubite de popor, și în funcție de soarta lor vor fi judecați de istorie.

3. Ierusalimul și templul de altădată

Din studiile făcute de exegeți, nu reiese că în vechiul Iebus ar fi existat vreun lăcaș de cult, deși trebuie să admitem că vechii iebusiți au fost religioși ca toate popoarele din antichitate. De fapt, nici nu cunoaștem prea bine în ce a constat credința și viața religioasă a iebusiților. În orice

¹⁶ Se știe că acest nume, Sion, a fost dat de către iebusiți cetății lor, pe care regele David ar fi cucerit-o mult mai târziu (cf. *2Sam* 5,7; *1Cr* 11,5). Se pune întrebarea dacă această citadelă a fost situată în interiorul cetății sau nu? Răspunsul la această întrebare nu a fost soluționat nici până în ziua de azi, atât de exegeza veche, cât și de cea recentă. Cât privește etimologia Sionului, trebuie spuse următoarele: *Sion*, în ebraică (צִיּוֹן), poate fi înțeles în două feluri: sau ca o formă a terminației *ôn*, sau ca o formă *qittal* a rădăcinii צָלָה. Cf. P. DHORME, *Les Livres de Samuel*, Paris 1910, 309.

¹⁷ Biblia numește teritoriul cu pricina fie *citadelă* (cf. *2Sam* 5,7; *1Cr* 11,5), fie *munte* (cf. *2Rg* 19,31; *Ps* 48,3). Totuși, în textele biblice este dificil de făcut diferențierea, dacă a fost folosit în sens topografic sau în sens poetic, în sens religios sau chiar în sens politic.

caz, ei profesau același crez religios ca și popoarele canaaneene, cu care erau înrudite desigur.

Lucrurile aveau să se schimbe radical o dată cu regele David, care, cum este cunoscut din paginile Bibliei¹⁸, avea să înceapă primele pregătiri în vederea construcției templului de la Ierusalim. El a pregătit o mare cantitate de materiale, muncitorii necesari și resursele financiare pentru întreg complexul. De asemenea, el a adunat cantități apreciabile de aur, argint, bronz și fier¹⁹. Tot lui David i se datorează faptul de a fi introdus obligația ca fiecare evreu să presteze munci gratuite pentru templu. De asemenea, tot regele David a făcut recomandări deosebit de importante privind proiectul templului. El a pus la dispoziție planurile necesare și modelele după care urmau să fie executate porticul, diferitele curți interioare, construcția în sine, camerele etc.²⁰ Regele David i-a dat fiului său, Solomon, sarcina să construiască templul: „Solomon, fiul meu, pe care l-a ales Domnul, este tânăr și în fragedă vârstă, iar lucrarea este măreață, căci nu pentru om se face această clădire, ci pentru Domnul Dumnezeu!” (1Cr 29,2).

Regele Solomon, o dată urcat pe tronul de la Ierusalim, s-a preocupat îndeaproape să ducă la îndeplinire toate planurile pe care tatăl său, David, le avea în gând²¹. Cronistul aduce și motivația teologică, numindu-l pe regele David om al războiului, care a vărsat prea mult sânge, curmând multe vieți nevinovate, lucru confirmat de Biblie, mai ales în versiunea deuteronomistului²². În gândirea Cronistului, conceptul de *pace* este fundamental pentru argumentația sa. Prin urmare, nu David, ci fiul său, Solomon, a primit însărcinarea să construiască templul. În acest sens, regele Solomon a fost ales de Dumnezeu și destinat să construiască

¹⁸ În finalul *Cărții întâi a Cronicilor*, autorul trece în revistă eforturile pe care David le-a făcut în vederea construirii templului înainte de a muri. Cifrele pe care Cronistul le oferă par, pur și simplu, fantastice. Ele subliniază, de fapt, importanța deosebită pe care regele David o acorda acestui proiect. De fapt, pentru teologia Cronistului, regele David a pregătit totul în vederea construcției, iar Solomon nu a fost decât executantul acestui proiect. Semnificativ este faptul că totul se încheie cu o frumoasă rugăciune de mulțumire pe care însuși David o pronunță (cf. 1Cr 29,10-20). Citatul care urmează vorbește de la sine: „Doamne Dumnezeul nostru! Toate aceste bogății, pe care ți le-am pregătit ca să-ți zidim templul întru numele tău cel sfânt, sunt din mâna ta și ale tale sunt!” (cf. v. 16).

¹⁹ Textul biblic vorbește despre o sută de mii de talanți de aur și de un milion de talanți de argint (cf. 1Cr 22,14). Această sumă ar cuprinde mai multe miliarde care au fost, evident, produsul mărit datorat copiștilor.

²⁰ Cf. 1Cr 28,2-19.

²¹ Cf. V. PETERCĂ, *Regele Solomon în Biblia ebraică și cea grecească*, Iași 1999, 71-75.

²² Cf. 1Cr 22,8 și 28,3; în ebraică מלחמה איש.

templul de la Ierusalim. De asemenea, regele Solomon a știut să împartă cum se cuvine spațiile necesare cultului israelit, așa încât și-a păstrat întotdeauna culoarea sa orientală, asemănându-se fie cu templele egiptene, fie cu cele de origine babiloniană, cu care era evident înrudit. Babilonienii, însă, l-au prădat și distrus în urma căderii Ierusalimului în anul 587 î.C. Populația tânără a fost târâtă în mod forțat în exilul babilonic.

Cel de al doilea templu a fost construit de către Zorobabel imediat după întoarcerea evreilor din exil, între anii 520-515 î.C.²³ Evreii, o dată lăsați liberi să plece, în 538 î.C., sub Cyrus, au primit de la acesta și toate vasele prețioase pe care regele Nabucodonosor le sustrăsese de la templul din Ierusalim. Templul acesta s-a construit mult mai greu decât primul și nu a avut niciodată splendoarea celui dintâi, semn că a fost făcut în mare grabă de către evreii fără prea multe resurse bănești. Construcția templului a fost întreruptă de două ori. Prima dată, din cauza samaritenilor, care doreau și ei să participe la construcția templului (cf. *Esd* 4,1-4), iar a doua oară, din cauza lipsei de entuziasm (cf. *Ag* 1,2). Din păcate, nu deținem informații prea amănunțite despre cel de al doilea templu, dar este de presupus că a respectat mai mult sau mai puțin planurile templului lui Solomon²⁴.

În sfârșit, la hotarul dintre cele două Testamente, cu puțin timp înainte de nașterea lui Isus din Nazaret, Irod cel Mare, în anul 20, a început reconstrucția templului, mărimdu-i capacitatea și redându-i gloria și strălucirea de altădată²⁵. Gestul lui Irod, însă, nu a fost acceptat niciodată de poporul iudeu. Străin de poporul său și de idealurile sale religioase, Irod a lucrat la reconstrucția templului mânat doar de motive politice, și nu de o adevărată dragoste și respect pentru templu și activitatea religioasă de acolo. Cu alte cuvinte, motivația teologică i-a lipsit total lui Irod, care nu se interesa decât de creșterea popularității sale și de

²³ Cf. F.I. ANDERSEN, „Who built the Second Temple?“, *Austr.Bibl.Rev* 6 (1958) 3-35; K. GALLING, *Serubbabel und der Wiederaufbau des Tempels in Jerusalem*, Fs. Rudolph, Tübingen 1961, 67-96; A. PETITJEN, „La Mission de Zorobabel et la Reconstruction du Temple. Zach., III, 8-10“, *ETHL* 42 (1966) 40-71; A. GELSTON, „The Foundations of the Second Temple“, *VT* 16 (1966) 232-235.

²⁴ Se spune că bătrânii, care-și aminteau de templul lui Solomon, au plâns la vederea templului reconstruit (cf. *Esd* 3,12-14; *Ag* 2,3).

²⁵ Cf. J. SIMONS, *Jerusalem in the Old Testament*, Leiden 1952, 344-436; P. BAGATTI, „La posizione del tempio erodiano di Gerusalemme“, *Bib* 46 (1965) 428-444; J. JEREMIAS – A.M. SCHNEIDER, *Das westliche Südtor des herodiaschen Tempels*, Göttingen 1966, 353-360; A. PARROT, *Le temple de Jérusalem*, Neuchâtel 1954.

calculele efemere și politice. Din păcate, viața celui de al treilea templu nu a fost prea lungă, sfârșind în mod lamentabil. La data de 30 august a anului 70, templul a fost incendiat de către armatele lui Vespasian, apoi, devastat și, în cele din urmă, ocupat, iar evreii constrânși să plece în diaspora. Activitatea religioasă în cel de al treilea templu se caracterizează printr-un formalism aproape bolnăvicios în aplicarea riturilor propriu-zise și în observarea prescripțiilor care reglementau viața zilnică a evreilor. Isus nu a arătat nici cel mai mic interes pentru cultul sacrificial, de aceea, el anunță dispariția apropiată a templului²⁶ și înlocuirea lui printr-un edificiu spiritual²⁷. Cristos iubea templul, dar ar fi dorit ca el să devină, în primul rând, un loc de rugăciune²⁸. De asemenea, Mântuitorul va plânge amar asupra templului și asupra orașului²⁹.

3.1. Solomon, constructorul templului

Realizarea templului este sublima operă de care este strâns legată religia și religiozitatea poporului evreu. Se poate afirma că Israelul s-a înscris în istorie o dată cu inaugurarea oficială a templului³⁰. De el sunt legate momentele de bucurie, ca și momentele de încercare pentru întreg poporul evreu, care de acum încolo se înscrie la loc de cinste printre popoarele lumii. Pentru acest motiv, Israelul a privit cu deosebită seriozitate și cu mult simț de responsabilitate la rânduiala templului.

Cu multă chibzuință, dar și cu mult tact, regele Solomon a hotărât locul unde avea să se înalțe templul. El urma să fie ridicat pe partea superioară a Muntelui Moria, având la bază două etiologii foarte importante³¹. Din punct de vedere topografic, această suprafață era cea mai potrivită dintre toate. Mai trebuie spus că în partea de sud era ușor înclinat. Aici se afla

²⁶ Sunt memorabile cuvintele Mântuitorului despre templu: „Atunci s-au apropiat discipolii de el și i-au arătat construcțiile templului. Dar el le-a zis: «Nu vedeți toate acestea? Adevăr vă spun, nu va rămâne piatră peste piatră care nu va fi dărâmată»” (*Mt* 24,1-2).

²⁷ Cf. *In* 2,19-21; *1Cor* 12,27; *Fap* 7,40-50.

²⁸ Cf. *Mc* 11,17; *In* 4,21-26.

²⁹ Cf. *Lc* 19,41-44.

³⁰ Cf. *IRg* 8,10-66; cu unele modificări, cf. și textul biblic din *2Cr* 7,1 – 8,16.

³¹ De Muntele Moria este legat un fapt etiologic deosebit de important. Este vorba despre *jertfa lui Isaac* (cf. *Gen* 22,1-18) sau, cum obișnuiau evreii să intituleze această scenă biblică: *ascultarea lui Abraham*. În felul acesta, Abraham și-a dovedit întreaga credință față de Dumnezeuul său, încât a devenit tatăl făgăduinței.

vestitul ogor al lui Ornan³², situat pe atunci în afara orașului iebusiților. Pe acesta, David a ținut mult să-l cumpere contra unei sume consistente de bani, adică suma de cincizeci de sicli de argint³³. Pe această suprafață de teren, David avea să aducă jertfa sa de împăcare cu Iahve. El nu vrea terenul cadou, ci preferă să-l plătească corect și apoi să-l dăruiască Domnului. Suprafața respectivă de pământ, după practica vremii, era situată pe un loc ceva mai înalt și expus la vânt, pentru a facilita pe această cale vânturarea recoltei. De asemenea, ogorul măsoară circa 100 de metri lungime și 30 sau 40 de metri lățime. Desigur, această suprafață nu ajungea pentru planurile deosebit de îndrăznețe ale regelui Solomon. Așadar, a fost necesară extinderea suprafeței inițiale de pământ, unde avea să se construiască templul în urma unor munci suplimentare prin amenajarea unor ziduri de sprijin ajutătoare³⁴.

După moartea regelui David, prietenul acestuia, Hiram din Tir, continuă bunele relații și cu regele Solomon. La urcarea acestuia pe tronul de la Ierusalim, i-a trimis o scrisoare în care își manifesta prietenia și dorința de fructuoasă colaborare și în care prezenta pe scurt proiectele sale referitoare la construcția templului de la Ierusalim. Solomon îi solicita colaborarea sa de om cu experiență și priceput în a face lucruri extraordinare³⁵. Hiram i-a răspuns prompt regelui Solomon, mai ales că

³² În limba ebraică, avem *'Araw' nah*, care ar fi fost un rege iebusit. Acest fapt constituie cel de al doilea motiv de natură etiologică, care a stat la baza hotărârii pentru construcția templului de la Ierusalim.

³³ Conform textului deuteronomist, David a plătit suma de 50 de sicli de argint, în schimb, Cronistul vorbește de o sumă mult mai mare, adică un total de 600 de sicli de aur (cf. *1Cr* 21,25). Îngerul Domnului se afla tocmai „la aria lui Ornan Iebusitul”, când a oprit, în numele Domnului, pedepsirea poporului israelit (cf. *2Sam* 24,16). Acesta a fost și motivul pentru care David a ales această suprafață de teren, și nu alta, pentru a-și zidi acolo un jertfelnic la îndemnul profetului Gat (cf. *2Sam* 24,25). „De asemenea, «târguiala» dintre David și Ornan amintește de *Gen* 23,15 și 33,19 (David e prezentat reproducând purtarea patriarhilor). Istoria despre David și Ornan se apropie și de *Gen* 14, Avram fiind prototipul lui David, iar Melchisedec, cel al preoților de la Ierusalim”, *Septuaginta*, II, Iași 2004, 434, nota.

³⁴ I. Flavius afirmă că regele Solomon „a împlântat zdravăn, la o foarte mare adâncime în pământ, temeliile templului, făcute din durabilul material al pietrei, să reziste vitregiei timpului și să se îngemăneze perfect cu solul, spre a constitui un temeinic sprijin pentru clădirea ce urma să se înalțe deasupra și, prin robustețea suportului, să susțină mai lesne nu numai impunătoarea clădire, ci și frumoasele-i podoabe. Greutatea acestora nu urma să fie mai mică decât ansamblul construcției, care fusese concepută ca, în măreția și grația ei, să fie înaltă și întinsă!”, *Antichități Iudaice*, VIII, iii, 2, București 1990, 438-439.

³⁵ Trebuie spus că Biblia numește două persoane cu același nume. Primul Hiram din Tir a fost rege și este identic cu cel care a fost prieten cu regele David (cf. *2Sam* 5,11). Acesta i-ar fi scris regelui Solomon următoarele: „David, un fiu înțelept, priceput și ager,

acesta îi făcea o propunere foarte atrăgătoare în scrisoarea de răspuns. Se oferea să-i pună la dispoziție importante cantități de bunuri materiale, în special, bunuri lemnoase și metalice. Din păcate, textele biblice nu ne spun nimic concret despre alte livrări de bunuri de care Hiram ar fi beneficiat. Biblia are intenția să relateze faptul că regele Solomon a procurat tot lemnul de la Hiran, de care a avut nevoie atât pentru palatul regal, cât și pentru templu³⁶. Materialul lemnos a fost obținut prin tăierea de copaci bine dezvoltăți. Copacii tăiați au fost transportați pe mare până în portul Iaffo, de unde au fost duși mai departe pe uscat, până la destinație.

La templul de la Ierusalim au lucrat muncitori trimiși de același Hiram, precum și locuitori originari din Gebal, mai târziu Byblos³⁷. Acest oraș a fost renumit în istorie pentru oamenii săi ca fiind meseriași de prima mână. Erau vestiți lucrători în piatră care se găsea din abundență în toate carierele din jurul Ierusalimului. Cantitatea imensă de muncitori folosiți de regele Solomon la diferitele munci nu ar trebui să ne surprindă deloc. De fapt, aceste cifre mari de muncitori folosiți pentru muncile publice erau obișnuite în țările Orientului de pe atunci. Prezența muncitorilor în slujba regelui Solomon vorbea despre calitatea muncii prestate de ei. În plus, cazul regelui Solomon are ceva de-a dreptul singular: era un rege tânăr, plin de entuziasm, și construia primul templu într-un oraș cucerit de curând de la iebusiți și devenit capitală a tânărului stat evreu.

3.2. Templul, lăcaș al Domnului

ca să zidească templul pentru Domnul, iar lui, un palat regal!” (2Cr 2,11). Celălalt Hiram a fost angajat de către regele Solomon ca om priceput la toate și cu experiență bogată în materie (cf. 1Rg 7,13). Hiram-Abi era fiul unei femei din tribul lui Dan, căsătorită cu un bărbat din tribul lui Neftali. Femeia, devenind ulterior văduvă, s-a recăsătorit cu un bărbat originar din Tir (cf. 2Cr 2,13). Prin intermediul mamei sale, conform dreptului iudaic, el aparținea poporului israelit. Se pune totuși întrebarea: de ce religie aparținea el? Este greu sau chiar imposibil de dat un răspuns la această întrebare.

³⁶ Respectivetele bunuri, în versiunea 2Cr 2,9, sunt următoarele: 20.000 de cori (1 cor = 450 l) de grâu, adică 9.000.000 l; aceeași cantitate de orz, adică 20.000 de cori de orz; 20.000 de bați (1 bat = 45 l) de vin, adică 900.000 l; 20.000 de bați de ulei, adică 900.000 l.

³⁷ Gebal sau Byblos (sub greci) este un oraș situat pe coasta mediteraniană a Libanului (cf. 1Rg 5,2). La origine, orașul a fost de origine feniciană, apoi autonom, dar în cele din urmă a fost cucerit de perși, sfârșind prin a fi o colonie greacă.

Construcția templului a însemnat pentru evrei intrarea lor în istorie, adică actul lor de naștere ca popor alături de celelalte popoare din lumea Orientului. Construcția lui a însemnat realizarea unui vis îndelungat, care, încetul cu încetul, a prins rădăcini solide în inima poporului evreu³⁸. Așa cum este firesc, vom trece în revistă istoria clădirii templului, ornamentațiile sale și mobilierul folosit la templul din Ierusalim³⁹. Regele Solomon a zidit templul de la Ierusalim cu scopul de-a instala arca alianței sau chivotul legii, care era ca un tron al lui Dumnezeu în deșert⁴⁰. De fapt, o dată cu construcția templului, Ierusalimul intră definitiv în rândul orașelor care de acum încolo se vor mândri cu o construcție unică și la care evreii vor veni în pelerinaj cu prilejul marilor sărbători ale calendarului ebraic: Paștele, Rusaliile și sărbătoarea Corturilor. Evreii merg cu bucurie la templul lor național, pe care îl vor cânta și cu care se vor veseli, dar alături de el vor plânge și se vor întrista adânc. *Psalmii treptelor* ne sunt un model al gândurilor și pietății cu care evreul s-a apropiat întotdeauna de templu⁴¹. De fapt, în cadrul psalmilor, evreul și-a exteriorizat cel mai bine pietatea și speranțele sale față de templu. Un citat din multe altele vine să confirme acest lucru: „Fericit este acela pe care l-ai ales și l-ai apropiat de tine, ca să locuiască în curțile tale! Fă-ne

³⁸ Biblia are două variante de texte referitoare la construcția templului, unul deuteronomist (cf. *1Rg* 6,2-38) și altul cronist (cf. *2Cr* 3,3 – 4,22). Vezi mai multe în: V. PETERCĂ, *Imaginea lui Solomon...*, 65-104.

³⁹ Și profetul Ezechiel face o descriere amănunțită a templului de la Ierusalim (cf. *Ez* 40,5 – 42,20). Este o descriere foarte detaliată și aproape tehnică a templului. De fapt, întreaga ultimă parte a cărții (cf. 44–48), profetul Ezechiel o dedică reconstrucției religioase și politice a Israelului stabilit în Palestina. Profetul se inspiră aici din trecutul îndepărtat pe care el l-a cunoscut încercând să adapteze legislația veche la condițiile noi de viață. Ca preot, Ezechiel și-a exercitat funcțiile sale sacerdotale în templul lui Solomon, de aceea, este de presupus că descrierea se bazează pe date precise. Profetul pare angajat în organizarea unor noi reforme pe care și le dorea de mult. Dat fiind că profetul Ezechiel a trăit într-o epocă în care întreg Israelul trecea printr-o perioadă de reconstrucție, este de presupus că iudaismul, care se naștea acum, avea nevoie de un act oficial de naștere ce trebuia să dea viață speranțelor viitoare ale evreilor.

⁴⁰ Este remarcabilă descrierea cortului din deșert (cf. *Ex* 26), ca și aceea a noului templu din viziunea profetului Ezechiel 40-42. Acest templu nu a existat niciodată în realitate; avem de-a face, așa cum am mai spus, cu o reconstrucție ideală a sa.

⁴¹ Acești psalmi poartă numele de *cântări* și se mai numeau *Cântările treptelor*, sau simplu, *Psalmii treptelor*. Avem de-a face cu o colecție de 15 psalmi, adevărate perle ale literaturii ebraice (*Ps* 120-134), care preamăreau frumusețea și importanța religioasă a templului. Acești psalmi erau cântați de pelerini atunci când se aflau încă pe drumul spre Ierusalim. Sunt bijuterii literare, în care poezia ebraică cântă cu entuziasm, dar și cu nostalgie, dragostea lor pentru idealurile religioase tradiționale.

să ne săturăm de bunătățile casei tale, de sfințenia lăcașului tău!” (Ps 65,5).

3.2.1. Clădirea templului

Înainte de a trece la construcția propriu-zisă a templului, regele Solomon a fost nevoit să facă anumite ajustări colinei stâncoase⁴². Momentul istoric al începerii construcțiilor este semnalat în mod expres de Biblie. Această zi trebuia să rămână adânc întipărită în memoria colectivă, de aceea, textul biblic spune: „În anul patru sute optzeci de la ieșirea fiilor lui Israel din Egipt, în anul al patrulea, în luna Zif, adică luna a doua a domniei lui Solomon peste Israel, a fost zidit templul Domnului!” (1Rg 6,1).

Marile realizări la nivel național, care s-au împlinit cu multă trudă, trebuiau raportate la marile evenimente din istoria Israelului. În felul acesta, nu trebuie să ne surprindă raportarea la momentele istorice ale timpului, doar era vorba de construcția templului de la Ierusalim. Acest fapt a marcat din plin istoria și așa plină de convulsii a Israelului. În 1Rg 6,2, autorul deuteronomist face o mențiune deosebit de importantă de natură teologică: „Templul pe care regele Solomon l-a zidit pentru Domnul!” După care urmează dimensiunile reale ale templului: 60 de coți lungime, 20 de coți lărgime și 30 de coți înălțime⁴³.

Materialul de bază îl constituia piatra, care era extrasă din carierele învecinate Ierusalimului. Templul construit de Solomon era format din trei părți importante⁴⁴. Avem mai întâi primul element, care era partea

⁴² I. Flavius adaugă următoarele, referitor la construcția și poziția templului: „Construit pe o puternică colină, platforma din vârful ei abia dacă s-a dovedit la început suficientă pentru clădirea sanctuarului și pentru altar, întrucât, de jur împrejur, creasta avea pante înclinate și abrupte. Dar regele Solomon, întemeietorul propriu-zis al templului, a întărit partea de răsărit a platformei printr-un zid; un singur portic a fost ridicat pe umplutura de pământ astfel obținută; în celelalte părți, sanctuarul rămânea descoperit!”, *Istoria războiului Iudeilor împotriva Romanilor*, V, v, 1, București 1997, 392.

⁴³ Un cot despre care vorbește aici textul biblic se referă la 0,525 m.

⁴⁴ Despre descrierea templului lui Solomon ne dau referințe următoarele texte biblice: 1Rg 6,2-38; 2Cr 3,3 – 4,22. De fapt, în aceste texte se vorbește despre construcția în sine, ornamentarea templului, precum și despre mobilierul folosit. Despre 1Rg 6-7, R. de Vaux face următoarea mențiune demnă de luat în seamă: „Este foarte greu de interpretat. Redactorul nu avea interesul unui arhitect sau al unui arheolog, de aceea, a omis detalii care ar fi esențiale pentru o reconstrucție (de exemplu, grosimea zidurilor, desenul fațadei, forma acoperișului). În plus, textul este plin de termeni tehnici și a fost denaturat de scribi care nu-i înțelegeau mai bine decât noi, și a fost îngreunat de glose menite să mărească strălucirea edificiului... Nu ne surprinde, așadar, faptul că reconstrucțiile care au fost

cea mai extinsă, numită *pridvor* sau *portic* (ebraic: *holam*). Urma apoi *naosul*, care nu era altceva decât partea centrală sau, cum mai este ea cunoscută, o sală principală, numită în ebraică *hekal*. În practică, naosul se referea adesea la Casa Domnului în totalitatea sa, traducându-se, pur și simplu, prin templu. În sfârșit, era și cel de al treilea element, care purta numele de *Sfânta Sfintelor* (ebraică, *debir*). Această încăpere era situată în partea cea mai sacră a templului, aici se afla arca alianței (*1Rg* 6,19) la care face referință textul din *Ex* 26,33. „Debirul” se afla pe un teren supraetajat, format dintr-o platformă construită anume pentru arcă. „Debirul” era, de asemenea, separat de „hekal” de un perete subțire. Singurul care era îndreptățit să intre în acest spațiu sacru era marele preot, în ziua Ispășirii⁴⁵.

Septuaginta sau traducerea greacă a Bibliei, datorită unei lecturi a textului biblic cu caracter midrașic, propune alte dimensiuni pentru construcția templului de la Ierusalim: 40 de coți lungime, 20 de coți lățime și 25 de coți înălțime. În orice caz, avem de-a face aici cu un edificiu în formă rectangulară de dimensiuni oarecum mici. Este posibil ca textul Septuagintei să nu fi socotit exact lungimea Sfintei Sfintelor. În față se afla Sfânta, iar aceasta era prevăzută cu un pilon de aceeași dimensiune ca și templul însuși. Conform părerii exprimate în *2Cr* 3,4, înălțimea acestui pilon era de 120 de coți, adică 63 de metri. Aceste dimensiuni erau totuși menționate și în *Cartea Regilor*; în consecință, totul ne face să credem că așa a și fost în realitate. Sunt menționate și alte îmbunătățiri care s-au adus templului de la Ierusalim. De pildă, formatul și dimensiunile geamurilor menite să asigure lumina în templu. De asemenea, edificiul inferior era construit având următoarele dimensiuni: în partea laterală – 5 coți, în partea intermediară – 6 coți, iar în partea de sus – 7 coți lărgime. Toate au fost realizate de către regele Solomon cu scopul de a servi ca încăperi ce au fost zidite pe partea laterală, de jur împrejur, probabil pentru a servi ca locuințe de serviciu pentru deservenții templului. Expresia „de jur împrejur” nu trebuie luată aici în sensul strict al cuvântului, căci este evident că aceste încăperi nu se aflau înaintea pilonului. De fapt, în mijlocul acestei descrieri a încăperilor laterale a fost intercalat acoperișul, care era executat din același material ca și cel al templului. Aceste locuințe erau așezate pe trei niveluri despărțite între ele

încercate diferă considerabil una de alta”, *Histoire ancienne d’Israël*, Paris 1971, 312. Cf. L. H. VINCENT, *Jérusalem de l’Ancien Testament*, II, Paris 1956, 377-590.

⁴⁵ Această despărțire, care exista deja în templul lui Solomon, a fost între Sfânta și Sfânta Sfintelor (cf. *1Rg* 6,16), iar mai târziu, și în templul lui Irod (cf. *Mt* 27,51).

de o scară de acces⁴⁶. Încăperile respective erau toate finisate în lemn de cedru. Felul cum erau dispuse, răspunzând cel mai bine necesităților cultului mozaic, îl imita pe acelea întâlnite și la unele temple egiptene. De fapt, respectivele exigențe răspundeau întru totul cultului ebraic, pentru care regele Solomon și inginerii fenicieni, de altfel, la curent cu realizările arhitecturale ale lumii orientale, fie cele egiptene, fie cele babiloniene, le-ar fi împrumutat pentru a le adapta și templului de la Ierusalim. Pe de altă parte, fenicienii contribuiseră din plin după modelele lor arhitecturale și decorative, al căror caracter se vedea în universalitatea sa.

În felul acesta, se poate spune că templul de la Ierusalim a ținut cont de tot ce le putea oferi arhitectura timpului în lumea orientală. De fapt, toate aceste realizări făceau cinste regelui Solomon. Sunt scoase în evidență mărimea extraordinară și dimensiunile fiecărui element component în parte. Nimic din ceea ce ar fi dus la înfrumusețarea templului nu a fost neglijat. Despre acest edificiu trebuie spus că a fost construit în piatră de carieră, perfect tăiată și nefiind prinsă cu instrumente de fier. Unele pietre purtau încă gravate fie caractere, fie picturi, sau chiar desene simple, care constituiau marca carierelor de unde au fost extrase. Respectiv desene s-au păstrat foarte bine și neatins de-a lungul secolelor. Literele au fost trasate înainte ca pietrele să fi fost amplasate la locul lor. În nici un caz, nu este vorba aici de pietre tăiate brut, așa cum era cazul la construcția altarelor biblice⁴⁷. Se pune în acest mod accentul asupra ideii conform căreia toate materialele erau bine chibzuite și puse la locul unde trebuiau să fie. Nimic nu este făcut la întâmplare și nimic nu este pus în plus sau în minus.

Prin construcția templului și, mai târziu, a casei regale, regele Solomon reușește să facă din orașul Ierusalim una dintre marile capitale ale Orientului Apropiat. Regina regatului din Saba⁴⁸, care a ținut să viziteze

⁴⁶ Aceste scări nu aveau nimic în comun cu scările în sens modern. Textul biblic, din păcate, nu ne furnizează și alte amănunte suplimentare.

⁴⁷ Cf. *Dt* 27,5.

⁴⁸ Această vizită făcută la Ierusalim ne este relatată în *IRg* 10,1-13. Regatul din Saba era situat în partea de sud-vest a peninsulei arabice, dar regina din Biblie era, cu toată probabilitatea, din coloniile sabiene din Arabia de Nord. Motivul imediat al vizitei ar fi putut fi stabilirea unor relații comerciale strănse. Regele Solomon, care era stăpân în Transjordania și poseda chiar și Ețion-Geber, controla rutele caravanelor care legau Arabia de Nord spre Siria și spre Egipt. Împreună cu Dedan, un alt popor de origine arabică, Saba este de mai multe ori menționat în *Gen* 10,7; 25,3; *Ez* 38,13. De la acest popor îndepărtat vor veni mai târziu magii, cu un omagiu adus viitorului Rege (cf. *Ps* 72,10.15), în Ierusalimul cel nou (cf. *Is* 45,14; 60,6ș.u. și *Mat* 2,11). Cf. *Bible de Jérusalem*, 338, nota e.

personal orașul, este o dovadă a marilor realizări cu care se mândrea Ierusalimul acelor vremuri.

3.2.2. Ornamentele templului

În ceea ce privește amenajarea interioară a templului, trebuie spus că a fost realizată în exclusivitate cu lemn de cedru sau de chiparos, de care constructorii dispuneau din abundență. Piatra era acoperită în partea interioară cu lemn de chiparos, iar pe partea inferioară, cu lemn de cedru, care era mult mai prețios, acoperind zidurile propriu-zise. Totul era destinat frumuseții templului și credinței evreilor în Dumnezeu cel bun. Era pentru prima oară în istoria Israelului când, după secole de așteptări și greutăți, și-au văzut în sfârșit visul împlinit. Ierusalimul, cetatea sfântă, trebuia să aibă dimensiuni de neegalat, care să-i facă cinste regelui David. „Debir”-ul era lung de 20 de coți, larg de 20 de coți și înalt de 20 de coți, fiind acoperit cu aur de cea mai bună calitate. Pe pereții exteriori ai „hekal”-ului, ca și pe interiorul „debir”-ului, erau sculptați din abundență herubini, palmieri și ghirlande de flori.

Textul *Cronicilor* se referă la un sistem de ornamentare a templului mult mai bogat decât era prezentat în viziunea autorului deuteronomist. Din păcate, detaliile acestor ornamente nu ne-au fost conservate, ca să ne putem face o idee despre cum arătau ele în realitate. Se presupune că au fost folosiți 600 de talanți din aur. Atât lucrătorii fenicieni, cât și cei egipteni erau foarte abili în a mânui aurul și toate ornamentele din metalele prețioase pentru înfrumusețarea templului. Într-un mod deosebit, herubinii, care se aflau puși pe partea interioară a templului, merită un comentariu a parte. De exemplu, în Sfânta Sfintelor, herubinii erau construiți din lemn de măslin și îmbrăcați în aur. Ei erau înalți de 10 coți, adică circa 5,15 m. Ușa Sfintei Sfintelor, fabricată tot din lemn de măslin, era prevăzută cu alte amănunte ornamentale semnificative. Altfel spus, la realizarea interioară a templului s-au folosit materiale scumpe, care să-i facă cinste.

3.2.3. Mobilierul templului

Pentru fabricarea mobilierului templului, precum și a tuturor obiectelor din metal, regele Solomon s-a asigurat tot de concursul lucrătorului fenician Hiram-Abi⁴⁹. El era faimos și foarte abil în lucrarea metalelor și

⁴⁹ Lucrătorii în metale în acele perioade de timp îndepărtat erau, pentru arta și meseria lor, foarte respectați de conaționali lor. Mitologiile vechi aveau în panteonul lor zei

a lemnului. Prin urmare, Hiram, originar din Tir, era în fruntea lucrătorilor în metal și în lemn, așa cum ne relatează *1Rg 7,13-14*. Lui îi este atribuit altarul de bronz care se afla în curtea interioară a templului și servea la sacrificiile de holocaust, precum și la alte jertfe. De asemenea, și marea de bronz, precum și bazinele speciale construite de lucrătorul fenician au atras privirile celor cunoscători în materie. Astfel, Hiram a construit *columna* (cf. *1Rg 7,15*) și *capitelurile din aramă* (cf. *1Rg 7,16*), precum și alte broderii tot din aramă, destinate înfrumusețării templului. Toate acestea erau pentru a face mai frumos și mai atrăgător palatul recent construit și curțile sale. Hiram a contribuit, de asemenea, la construirea mării de bronz⁵⁰. Prin acest nume oarecum straniu, se avea în vedere un bazin și el trebuia să înlocuiască spălătorul tabernacolului pus la dispoziția preoților⁵¹. Așadar, este vorba de construcția unui rezervor încăpător în care se aflau apele pentru purificare necesare cu ocazia jertfelor la templu. Marele piese de bronz au fost turnate în valea Iordanului, care se afla între Sochoth și Sareda⁵², unde argila era foarte adaptată pentru așa ceva.

4. Importanța templului și a Orașului Sfânt

Vechiul Testament nu ar putea fi conceput fără prezența binefăcătoare a templului și fără activitatea care s-a desfășurat zi și noapte aici. În funcție de templul de la Ierusalim, au fost judecați regii lui Israel, care erau considerați buni sau răi. Lor le revenea obligația, dar și datoria să vegheze la modul cum se desfășurau jertfele, la modul cum era păstrată ordinea internă în timpul ceremoniilor, precum și la disciplina ce se cerea în asemenea ocazii. Au fost judecați profetii care au considerat o datorie a lor să vestească cuvântul lui Dumnezeu, apărând cu strășnicie unicitatea divină și moralitatea, atât în vremuri de pace, cât și în vremurile tulburi. În sfârșit, au fost judecați preoții, cei ce aveau sarcina

meșteșugari.

⁵⁰ Este vorba, cu toată probabilitatea, de un vas care trebuia să fie, prin dimensiunile sale, o reprezentare simbolică a oceanului cosmic.

⁵¹ Cf. *Ex 30,18-22*.

⁵² Sochoth era un orașel în valea Iordanului, unde regele Solomon producea cele necesare pentru templu (cf. *1Rg 7,46; 2Cr 4,17*). Cât privește Sareda, pot fi făcute următoarele considerații. Sareda este numit, de asemenea, Sartun și este situat în tribul lui Efraim în Transiordania, în apropiere de malul oriental al Iordanului, aproape de patria lui Galaad (cf. *Jud 7,22; Ios 3,16; 1Rg 4,12; 7,46*).

să ducă la bun sfârșit ceremoniile de la templu⁵³. Literatura psalmică abundă în trimiteri de tot felul referitoare la Ierusalim, orașul sfânt, sau la templu, lăcașul unde Domnul sălășluia. Un singur citat ține să zugrăvească marea dragoste a evreilor pentru Ierusalim și templul său: „Cât sunt de iubite sunt lăcașurile tale, Doamne Sabaot! Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu!” (*Ps* 84,2-3).

Comparat cu soarta marilor cetăți ale antichității, Ierusalimul și templul său au dăinuit peste veacuri atât cât Dumnezeu a binevoit să locuiască în el. Locuitorii Ierusalimului se mândreau cu orașul lor și cu templul construit de ei ca un semn al prezenței lui Dumnezeu printre ei: „Noi avem o cetate întărită!”⁵⁴. Atât Ierusalimul, cât și templul, trebuie spus, au cunoscut momente de glorie, dar și de declin și de criză profundă. Orașul așezat la răscruce de drumuri a fost măcinat de tot felul de lupte interne, de diviziuni inutile, cauzate de tot felul de rupturi, unele mai grele, altele mai ușoare, și care toate cereau pedeapsa imediată a lui Dumnezeu asupra lor.

* * * * *

Cine merge și astăzi în pelerinaj la Ierusalim poate vedea că orașul mai păstrează și acum ceva tainic și ascuns din fizionomia și grandoarea sa de odinioară. Parcă nu s-a pierdut totul în negura vremurilor. Cine ar fi avut curajul să prezică un astfel de deznodământ, pentru un oraș care era ca o floare pe harta geografică de atunci? Și totuși, așa s-a întâmplat!

Nici celelalte orașe n-au avut o soartă mai fericită. Gloria de altădată a renumitelor cetăți ale lumii antice s-a stins de mult, ele rămânând o ruină. Nici întinderea sau opulența lor nemăsurată, nici puterea lor militară sau strălucirea palatelor, nici bogăția și nici forța lor, care păreau înfrățite cu veșnicia, nu le-au ajutat absolut la nimic. Timpul, care trece în mod inexorabil, și-a pus amprenta de mult peste toți și toate.

Poate nici o altă cetate din lume nu a fost de-atâtea ori luată cu asalt, așa cum a fost luat Ierusalimul. Toți tânjeau după el și ar fi vrut să-l

⁵³ A fost emisă ipoteza după care templul de la Ierusalim ar fi fost doar o simplă capelă regală. Bineînțeles că acest lucru ar fi micșorat foarte mult importanța templului. Desigur, el era unul dintre palatele de mărime oarecum medie printre celelalte palate zidite de regele Solomon. El l-a înzestrat cu toate cele necesare; la fel procedează și ceilalți regi, deși unii își însușiră din bunurile donate pentru templu.

⁵⁴ Cf. *Is* 26,1.

cucerească și să-i răpească bogățiile. Pe de altă parte, Ierusalimul nu a fost niciodată un oraș al muzelor sau al literelor, în care să-și dea întâlnire mari scriitori sau diferiți artiști cunoscuți pe atunci. El a fost, în schimb, un loc privilegiat al marilor întâlniri religioase. De fapt, gloria acestui oraș se datorează, înainte de toate, *istoriei sale religioase* și oamenilor care, cu credință puternică, au știut să anime această istorie prin care însuși Dumnezeu le-a vorbit și care a devenit și istoria mântuirii noastre. Toate aceste lucruri s-au derulat în templul de la Ierusalim. Aici era sanctuarul național al poporului evreu și centrul său. Dacă regele avea un loc central în tot ce se desfășura la templu, aceasta se datora, în primul rând, faptului că regele era stăpânul principal, iar rolul său era de conducător secund al lui Dumnezeu. Chiar dacă regele nu era preot și nici nu îndeplinea vreo funcție sacerdotală, asigura totuși că toate acestea la un loc aveau un caracter eminentemente sacru.

La întoarcerea din exil, templul a devenit centrul vieții naționale și religioase a lui Israel. El era pentru evrei locul unde Dumnezeu locuia în mijlocul poporului său. În *IRg* 8,10-13 se fac referințe la faptul că un nor, semn al prezenței lui Dumnezeu, a umplut templul⁵⁵. În mijlocul întinericului, care cuprinsese întreg pământul, micuța colină a Sionului era asemenea unui far puternic care răzbate și iradiază lumina sa în bezna ce cuprinsese de mult lumea păgână. Această lumină însemna religia și cunoașterea Dumnezeului cel unic și atotputernic. Aceasta a fost marea contribuție a unui oraș modest, dar puternic prin implicațiile sale în soarta lumii. Templul de la Ierusalim și-a făcut cunoscute lumii întregi ideile religioase importante: *monoteismul pur*, *moralismul și așteptarea mesianică*. De fapt, aceste trei puncte fundamentale au contribuit în mod substanțial la importanța crescândă a Templului, atât din punct de vedere religios, cât și din punct de vedere al credinței iudaice. Ierusalimul a îndeplinit, de-a lungul vremii, rolul de *cetatea lui Dumnezeu*⁵⁶.

Ținând cont de toate acestea, Ierusalimul și templul au devenit imaginea vie a providenței și locul preferat al manifestărilor puterii și autorității lui Dumnezeu, a bunătății și dreptății sale, a înțelepciunii și bunătății sale, până când la orizont își va face apariția sacrificiul suprem al Mântuitorului nostru, care va pune hotar definitiv lumii vechi. Ierusalimul continuă și după aceea să rămână cetatea sfântă pentru toți evreii, care nu-și puteau închipui o altă fericire mai mare, decât să fie

⁵⁵ Cf. V. PETERCA, „Ein midraschartiges Auslegungsbeispiel zugunsten Salomos. 1 Kön 8,12-13 / 3 Reg 8,53a”, *BZ* 31 (1987) 270-275.

⁵⁶ Cf. *Ps* 87,3.

îngropați și ei împreună cu părinții lor în valea lui Iosafat⁵⁷. De fapt, începând cu acest moment, Ierusalimul a devenit patria tuturor, mai întâi a evreilor, dar și a creștinilor, pe care Cristos i-a stropit cu sângele său de pe lemnul crucii. Sub stăruința apostolilor, care este comparabilă cu cea a profeților din Vechiul Testament de odinioară, Ierusalimul a devenit de mult imaginea plină de viață a Bisericii creștine și, implicit, a cerului.

Aș dori să închei cu un citat luat tot din psalmi, ca să arăt dragostea și respectul evreului biblic pentru templul său: „Domnul a ales Sionul și a dorit să-și așeze acolo lăcașul său, spunând: «Acesta este locul meu de odihnă în veac de veac! Aici voi sălășlui, căci așa a fost dorința mea. Voi binecuvânta din belșug Sionul, iar pe săracii lui îi voi sătura de pâine!»” (*Ps* 132,13-15).

⁵⁷ Etimologic, această expresie înseamnă „Iahve judecă” și este numele simbolic al locului unde Dumnezeu judecă toate națiunile. Mai este numită și „Valea deciziei”, care este similară cu Valea Cedronului, care se află la sud-est de templu. Acest nume apare de-abia în secolul al IV-lea d.C. Cf. *Bible de Jérusalem*, nota de la *Ioel* 4,2.